

Tết Nguyên Đán ở đồng quê

(Trích trong hồi ký
“Để Thương Để Nhớ”)

NGUYỄN SỸ TÍN

Ttết Nguyên Đán rất quan trọng đối với dân Việt Nam, căn bản làm nòng nghiệp.

Mẹ tôi chuẩn bị Tết Nguyên Đán cả năm trời. Trước hết, phải nuôi mấy con lợn (heo) và dành một con béo nhất cho ngày Tết. Rồi trồng lúa nếp để gói bánh trung, đậu xanh để gói bánh trung và nấu chè kho, nhuộm vải nâu để may quần áo mặc trong nhà hàng ngày. Đầu tháng Chạp mẹ đưa cả nhà và người chăn trâu đến nhà ông phó Thuận ở đầu làng để may quần áo Tết: quần trắng, áo the đen, hai bộ đồ nâu cho mỗi người. Cuối tháng mười, mẹ muối một vại dưa cải nén và một vại dưa hành.

Trước ngày 23 tháng Chạp mẹ đi chợ mua đồ mã cúng Thổ Thần và Táo Công. Mũ Thổ Thần là mũ bình thiên, dán bóng kính lóng lánh rất đẹp, được bày trên bàn thờ riêng. Ngày 23 tháng Chạp lễ tiễn Ông Táo về trời, có cả con cá chép làm ngựa cho Ông Táo.

Mọi việc chuẩn bị xong, ngày 26 tháng Chạp mẹ đi chợ Vân La (chợ Mới) mua lá dong, ống giang để gói bánh trung. Có thể mẹ mua thêm ít mứt (bí, lạc, dừa, hồng v.v...), kẹo, trà tàu và mấy bao thuốc lá Melia hoặc Bastos. Hàng năm đến ngày 28 Tết mẹ cho mổ lợn ăn Tết và mời cậu Hai Tống đến làm giúp. Cậu Hai

Tống hồi nhỏ bị bệnh đậu mùa, nên mặt rõ và chọt một mắt. Cậu nhà nghèo và hay đến thăm mẹ vào những ngày mưa không ra đồng coi thợ. Lúc đó mẹ rang lạc (đậu phụng) để cậu uống rượu. Trong khi uống rượu và ăn lạc, cậu khẽ khà nói: “Tửu lạc vong bần” (uống rượu lý thú quên cả sự nghèo khổ). Chẳng biết triết lý này có đúng không, nhưng tôi thấy vẻ mặt cậu rất vui lúc ấy. Cậu có tài hâm huyết heo làm tiết canh rất giỏi. Tiết canh sẽ thật đồng, không dính chút nào vào bát. Cậu nói dùa: “Lấy lạt treo tiết canh không roi xuống đất”.

Heo mổ xong, mẹ đích thân chỉ huy việc nấu nướng: gói giò lụa, giò hạt lựu, giò bì, giò mỡ, chân giò ninh măng, nem, thịt đồng, thịt kho tàu, chả chìa (sườn rang mật), cá chép kho tương v.v... Lòng heo luộc ăn ngay bữa đâu gọi là “cỗ lòng ghém”, thường mời thêm mấy ông chú bà bác đến ăn tất niên. Tôi có thú vui nhất là khi giã giò xong, xin được hai đầu chày dính giò sống đem nhúng vào nồi nước sôi luộc thịt, rồi bóc tùng mảng giò ra ăn thật ngon.

Bố tôi và anh Năm Đản lo gói bánh trung. Lạt giang đã chẻ thành bó, lá dong đã rửa sạch để ráo nước, đậu xanh nấu chín giã nhô, thịt ba chỉ được thái miếng ướp muối tiêu. Bánh trung gói như câu ca dao:

“Nhà xanh lại đóng đố xanh,
Xung quanh tròng hành, giữa thả
lợn con”

Đến chiều tối bánh trung được gói xong, xếp vào hai nồi đồng lớn đổ đầy nước và nấu bằng gọc tre và củi gỗ. Hai nồi bánh trung sôi sục, tỏa khói mờ mịt. Cách vài giờ lại đổ thêm nước nóng vào nồi bánh trung. Nước nóng được chứa sẵn trên nồi bánh trung sôi sục. Trong khi chờ đợi, mấy anh chị em chơi tam cúc, rút bát hoặc đánh lú. Tôi không thức khuya được, nên đi ngủ sớm. Sáng dậy đã thấy tất

cá bánh trung được xếp trên chõng tre và nén bằng cối đá cho ráo nước. Thế nào tôi cũng đi tìm ngay mấy bánh trung nhỏ mà Tết nào bố tôi cũng gói riêng cho tôi và em tôi.

Trong nhà kho đã treo lủng lẳng nào giờ lụa, giờ mồ, giờ bì, nhiều cặp bánh trung v.v... Hai mèt chè kho thơm phức đậy bằng lá chuối khô.

Để sửa soạn ăn Tết, nhà cửa, bàn thờ, bàn ghế được lau chùi sạch sẽ. Lư trầm và đài nến đồng được đánh bóng sáng choang. Bánh trung, chè kho, mứt, ngũ quả được bày trên bàn thờ ngày 30 Tết. Sân gạch được quét sạch và vẽ cung tên bắn ra bốn góc để xua đuổi ma quỷ vào nhà. Giữa sân được rắc vôi bột các hàng chữ "Cung Chúc Tân Xuân và Bonne Année". Một cây tre trồng ở ngõ làm cây nêu, có treo mấy chiếc khánh sành, chạm nhau kêu leng keng khi gió thổi, tạo thành khúc nhạc xuân đượm màu dân tộc.

Cúng chiều 30 Tết xong, cả nhà cùng ngồi ăn cỗ. Đàn ông khẽ khà chén rượu mặt đỏ bừng. Sau bữa ăn tôi và anh Năm Đản dem cuốc và hương ra tảo mộ anh Hai Đảng. Chúng tôi phát cỏ mộ, đặt nấm mộ mới, thắp hương khấn anh và mời anh về ăn Tết với gia đình.

Đêm 30 Tết tối đèn. Cả nhà nhộn nhịp chờ đón giao thừa, mừng năm mới với niềm hy vọng chưa chan. Bố tôi lại săn sóc mấy cùi thủy tiên có nụ lớn và sè nở đúng giao thừa. Gần 24 giờ đêm bố tôi đèn nhang ở bàn thờ tổ tiên, bàn thờ Thổ Công và đặc biệt lê cúng Trời, Phật đặt ở bàn ngoài sân. Thế rồi pháo bắt đầu nổ, chuông trống ở đình chùa rèn vang, báo hiệu năm cũ đã qua và năm mới đã tới. Mọi người lễ tổ tiên, Trời Phật, hân hoan đón mừng xuân mới, hy vọng được mạnh khỏe, phát tài trong năm mới. Ai ai cũng vui vẻ và tha thứ để tâm hồn được thanh thơi, không buồn giận. Anh Năm đốt pháo toàn hòng

dày sân.

Châu hoa thủy tiên cũng vừa nở đúng giao thừa. Bố tôi vui lắm vì hoa đã nở theo ý bố tôi. Mọi người hân hoan đi ngủ và vừa được tăng thêm một tuổi. Cổng ra vào đóng chặt từ chiều 30 Tết. Sáng mồng một cả nhà lấy nước hoa mùi rửa mặt, rồi thay quần áo mới. Không ai nói tiếng độc địa sợ bị giông cả năm. Có tiếng gọi cổng. Tôi ra mở cổng đón bác Chánh Hội Hào vào xông đất. Bác là anh ruột mẹ tôi, tính tình vui vẻ, dễ dãi, nên năm nào mẹ tôi cũng mời bác đến xông đất sáng mồng một Tết lấy hên. Bác vào nhà lấy tiền mừng tuổi mẹ tôi và chúc cả nhà được mạnh khỏe, phát tài trong năm mới. Bác ngồi chơi, uống trà rồi ra về. Cổng ra vào mới được mở từ lúc này. Mẹ tôi và chị Tuất làm cơm cúng. Cá nhà ăn cỗ xong, mẹ lấy tiền mừng tuổi cho anh chị em chúng tôi và chúc chúng tôi được mạnh khỏe, học giỏi. Chúng tôi cũng chúc bố mẹ được mạnh khỏe, làm ăn phát đạt bằng năm, bằng mười năm ngoái. Sau đó tôi theo mẹ đi lễ nhà thờ anh Trưởng Duyên và bác Lý Nhự, rồi sang làng Tự Nhiên lễ nhà thờ họ ngoại, Dọc đường gặp người quen, mẹ tôi đều vồn vã chào hỏi và chúc Tết. Lễ Tết xong, trở về nhà ăn cơm chiều rồi đánh bài (tam cúc, bát, lú v.v....).

Sáng mồng hai cũng làm cơm cúng như ngày mồng một và tiếp họ hàng, bè bạn đến chúc Tết. Khi còn nhỏ tôi hay la cà ở nhà bác Lý Nhự hay bác Cửu Hào xem người lớn đánh bạc. Lớn lên, ngày mồng hai Tết, tôi đi xe đạp ngược đê sông Hồng Hà, về quê nội Đông Phù lê Tô ở nhà từ đường anh Tổng Liêu giữ hương hỏa. Thế nào tôi cũng ghé mừng tuổi bác Ấm Đàm, bác Chánh Hiếu và chú Cửu Du. Buổi đầu xuân, mưa phun lất phất bay, cỏ non mọc phủ kín mặt đê như tấm thảm xanh. Đúng là:

Cỏ non xanh tận chân trời.

Nguyễn Du

Ngày mồng ba Tết làm cỗ cúng hóa vàng. Có còn thêm mấy món đặc biệt như bún thang, cuốn, chả giò v.v... Mồng bảy lê hạ nêu là hết Tết. Họ hàng, bè bạn ở xa gửi thư chúc Tết.

Năm Bính Tý (1936), cụ Hồ Trúc Sanh, nhạc phụ anh Cả Huấn ở làng Tả Giang, huyện Phú Phong, tỉnh Bình Định gửi bài thơ chúc Tết như sau:

CHÚC MÙNG NGÀY TẾT

*Đường thiên son vạn thủy,
Xin miễn lỗi diện đậm.
Lê Tân Xuân kính chúc bình an,
Khanh, Ninh, Phú, Thọ, họ hàng
vinh hoa.*

*Cõi trời Nam từ trẻ tới già,
Đều hội họp một nhà an thái.
Lòng ước nguyện mùa hè sắp tới,
Đưa cháu ra cho tới Bắc Hà.
Trước là thăm viếng mẹ già,
Sau là bà cháu một nhà đoàn
viên.*

*Thương rể thảo, tưởng dâu hiền,
Tuổi già ta cũng vẹn niềm thủy
chung.*

Bây giờ lớn tuổi, được nghỉ hưu nhàn nhã, mỗi lần Tết đến tôi lại nghĩ nhiều đến những ngày Tết xa xưa đầy thi vị ở đồng quê và khắc khoải nhớ về quê hương yêu dấu mà nay ngàn trùng xa cách:

*Ôi quê hương ngàn thu xa vời vợi,
Xóm làng xưa phô phất cỏ bồng
thơm.*

Vũ Hoàng Chương

